

**ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งไต่สวนและภายหลังชี้มูลความผิด
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹**

ทิภาพพร ตันจะโฮ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งไต่สวนและภายหลังชี้มูลความผิด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและการดำเนินการภายหลังจากที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติชี้มูลความผิดทางอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่ามีสภาพปัญหาเป็นอย่างไร แนวทางในการใช้อำนาจของ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นไปตามแนวทางและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือไม่ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญหรือไม่ เพียงใด ซึ่งหากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้อย่างมีประสิทธิภาพและบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่การใช้อำนาจนั้นต้องเป็นไปด้วยความชอบด้วยกฎหมาย และในขณะเดียวกันมีการควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐและเพื่อความชอบธรรม และหลักความยุติธรรมต้องอยู่ภายใต้หลักความรวดเร็ว รวมทั้งการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ย่อมเป็นไปตามหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกลงโทษตามมติคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งไต่สวนและภายหลังชี้มูลความผิดตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งไต่สวนและภายหลังชี้มูลความผิด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือรองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จริงเกียรติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนทิชา ภักดีคง

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมาย) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาประเด็นปัญหาการไม่แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริง ของระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 เดิมใช้ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 14 ได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนและแจ้งคำสั่ง ไต่สวนพร้อมทั้งสิทธิคัดค้านคณะอนุกรรมการไต่สวนไปยังผู้ถูกกล่าวหาเพื่อรับทราบ โดยจะส่งสำเนาคำสั่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปให้ผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อได้ล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและแต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนดังกล่าวแล้ว การแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อให้ ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบว่าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ไต่สวนข้อเท็จจริงและบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาสามารถคัดค้านคณะอนุกรรมการไต่สวนได้หากบุคคลนั้นมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(1) รู้เห็นเหตุการณ์หรือเคยสอบสวนหรือพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาในฐานะอื่นที่มีใช้ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานไต่สวนมาก่อน (2) มีส่วนได้เสียในเรื่องที่กล่าวหา(3) มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา (4) เป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วม บิดา หรือมารดากับ ผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา (5) มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในฐานะญาติหรือเป็นหุ้นส่วนหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดแย้งกันทางธุรกิจกับผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

แต่ต่อมาได้มีการยกเลิกระเบียบฯ พ.ศ. 2555 ดังกล่าว และได้ออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 โดยระเบียบฯดังกล่าวนี้ไม่ได้มีการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงไปยังผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงเหมือนกับระเบียบฯเดิม แต่จะแจ้งข้อกล่าวหาไปยังผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบพร้อมทั้งสิทธิคัดค้านคณะไต่สวนเบื้องต้นกรณีดังกล่าวจึงทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ทราบถึงการถูกไต่สวนข้อเท็จจริง อันเป็นการกระทบสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่เป็นไปตามหลักนิติรัฐซึ่งเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อีกทั้งการแจ้งสิทธิคัดค้านคณะไต่สวนเบื้องต้นพร้อมกับการแจ้งข้อกล่าวหาขึ้น ซึ่งได้ผ่านกระบวนการดำเนินคดีมาพอสมควรถึงขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา หากผู้ถูกกล่าวหาคัดค้านคณะไต่สวนเบื้องต้น พยานหลักฐานดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้ถูกกล่าวหาและส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมในการดำเนินคดีให้เกิดความชอบธรรม

ประเด็นปัญหาที่สอง การอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ตามมาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติลงความเห็นให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งรายงาน สำนวน

การไต่สวน เอกสารพยานหลักฐาน และความเห็น พร้อมสำเนาอิเล็กทรอนิกส์ ไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิมติ เพื่อให้อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป กรณีที่อัยการสูงสุดเห็นควรไม่อุทธรณ์ให้แจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบ และรับฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกอบการพิจารณาด้วย โดยบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติร่วมหารือกับอัยการสูงสุดก่อนที่อัยการสูงสุดมีความเห็นไม่อุทธรณ์หรือฎีกาเหมือนกับมาตรา 94 แห่ง บทบัญญัติเดียวกัน และยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณา หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าควรอุทธรณ์หรือฎีกาเนื่องด้วยเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง แต่กรณีดังกล่าวนี้ ไม่มีบทกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้อำนาจแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการอุทธรณ์หรือฎีกาดังกล่าว จึงเป็นปัญหาในการอุทธรณ์หรือฎีกาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้

ทั้งนี้การปฏิบัติงานจะต้องพิจารณาโดยฟังความทุกฝ่ายและต้องคำนึงถึง หลักนิติรัฐ การใช้อำนาจของทุกองค์กรจะต้องสามารถตรวจสอบได้ในลักษณะของการถ่วงดุลด้วยเช่นกัน เพื่อมิให้องค์กรใช้อำนาจตามอำเภอใจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการใช้อำนาจขององค์กรต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่เป็นระบบและเป็นเครื่องมือขององค์กร สำหรับสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดและถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ

ประเด็นปัญหาที่สาม การแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่ กรณีศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องคดี ตามมาตรา 81 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีอาญาจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกรณีมีมติลงความเห็นว่าคุณดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ กระทำ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงาน เอกสารและหลักฐาน พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องแล้ว ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา ส่วนกรณีผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 93 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯเดียวกัน ให้นำมาตรา 81 มาใช้กับการดำเนินการเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย โดยอนุโลม เมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีอาญาจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรณีกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกันให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะส่งรายงาน เอกสารและหลักฐาน พร้อมทั้ง

ความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป กรณีที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบประทับฟ้องให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา แต่ในบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ระบุว่าหน่วยงานใดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการแจ้งผู้บังคับบัญชาของ ผู้ถูกกล่าวหาให้มีคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่ จึงทำให้ผู้ถูกกล่าวหายังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่เช่นเดิมและบางครั้งอาจเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานได้ จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้จึงควรกำหนดแนวทางปฏิบัติให้เกิดความชัดเจน เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเกิดความยุติธรรมและเป็นไปตามหลักความเป็นธรรม และหลักความชอบด้วยกฎหมาย

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการออกคำสั่งไต่สวนและภายหลังข้อมูลความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอนี้มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการไม่แจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริง ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561

ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอนี้เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายของระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 ให้มีการแจ้งคำสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงไปยังผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบถึงการถูกไต่สวนด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นไปโดยชอบธรรม ไม่กระทบสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหา

2. ปัญหาการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอนี้เห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติร่วมหารือกับอัยการสูงสุด ก่อนที่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์-ฎีกาให้เหมือนกับมาตรา 94 การดำเนินการเจ้าหน้าที่ของรัฐ และควรเพิ่มอำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าควรอุทธรณ์หรือฎีกา เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง โดยเพิ่มเติมบทกฎหมายให้อำนาจแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการอุทธรณ์หรือฎีกาดังกล่าว โดยให้อัยการสูงสุดคืนสำนวนให้กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้เป็นเจ้าของสำนวนในการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป

3. ปัญหาการแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่ กรณีศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องคดี ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอนี้เห็นว่าการเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว โดยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการแจ้งไปยังผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหา และให้ผู้บังคับบัญชาของ

ผู้ถูกกล่าวหาไม่คำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เนื่องจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ทำสำนวนตั้งแต่ต้นย่อมทราบข้อเท็จจริงเป็นอย่างดี และทราบว่าผู้บังคับบัญชาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของ ผู้ถูกกล่าวหาคือหน่วยงานใด เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ในการดำเนินการ โดยให้อัยการเจ้าของสำนวน ซึ่งเป็นผู้รู้เลขาคดีสำนวน แจ้งมายังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อดำเนินการแจ้งไปยังผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหา และให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาไม่คำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา

เอกสารอ้างอิง

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2542.

วิชา มหาคุณ. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อดีต ปัจจุบัน อนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สัญญา ธรรมศักดิ์, 2553.

สุรพล นิตไกรพจน์. รายงานการวิจัย เรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546 .

วีระพงษ์ บุญโยภาส และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างมาตรการเพื่อ สัมฤทธิ์ผลในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ป.ป.ช., 2549.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. สารัตถะเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2555.